

Konstruksioonisõnastik — keeleõppe tugi ja tulemus

Anne Arold
Tartu Ülikool
Tallinn 28.04.2011

Keelestruktuuride omandamine

I. deduktiivne meetod

reegel / mudel / definitsioon → üksikjuhtumi
analüüs → reegli rakendamine

II. induktiivne meetod

kogemus → võrdlus → üldistus (reegel / mudel /
definitsioon)

I. Sõnastik → tekst

Saksa-eesti verbivalentsi sõnastik

II. Tekst → sõnastik

Projekt KoGloss:

mitmekeelne korpuspõhine interaktiivne

konstruktsioonisõnastik e-õppe keskkonnas Moodle

Interferentsivead

eesti >>> saksa

Ma kohtasin oma vana õpetajat.

** Ich begegnete **meinen** alten Lehrer.*

*Suitsetamine kahjustab **tervist**.*

** Das Rauchen schadet **die** Gesundheit.*

Ma helistasin oma sõbrale.

** Ich habe **meinem** Freund angerufen.*

*Triinu peitis ennast ukse **taha**.*

** Triinu versteckte sich hinter **die** Tür.*

Süntaktiline informatsioon sõnaraamatus

Millisel kujul?

- Kollokatsioonid üldsõnaraamatus
- Rektsioonisõnaraamat
- Valentsisõnaraamat
- Lausemallide loendid

a) eraldi märengdített

er|leicht|tern <sw. V.; hat>:

1. a) *leichter machen, das Gewicht von etw. verringern:*

seinen Rucksack [um einige entbehrliche Sachen] e.;

b) *einfacher, bequemer, leichter ertragbar machen: jmdm. die*

Arbeit, das Schicksal e.; diese Erklärung erleichtert [ihr] das

Verständnis; bei dieser Hitze muss ich mich erst einmal etwas

e. (ugs.; es mir durch Ablegen des Jacketts, der Krawatte,

Öffnen des Kragens o. Ä. bequem machen). /.../

DUDEN. Universalwörterbuch.

b) asesõnad, üldistatud fraasid

er·leich·tern; *erleichterte, hat erleichtert*; [Vt] 1 (j-m) **etw. e.** für j-n etw.

einfacher, bequemer od. erträglicher machen: *Moderne Geräte erleichtern oft die Arbeit [...]*

LANGENSCHIEDT-DAF

erleichtern [...] erleichterte, hat erleichtert 1. /**etw., jmd./ jmdm., sich**

<Dat.> etw. ~ 'jmdm., sich etw. durch bestimmte Veränderungen einfacher, leichter machen, sodass [...]'

KEMPCKE-DAF

sarnastama <52; **mille-mida millega**>

sarnaseks tegema; assimileerima. Kuueräbal sarnastab vanamehe hernehirmutisega

ÕS 2006

c) numbrikoodid (viidetega selgitustele eraldi osas)

helfen <V.165> 1 <403/R5 od. R6> (jmdm.) (bei etwas) ~ [...]
jmdm. beim Abwaschen ~ [...] 1.0.1. <611> jmdm. in den
Mantel, in den Wagen ~[...]

Wahrig (dtv Wörterbuch der deutschen Sprache)

d) “kirjeldavad” koodid (sisaldavad märgendeid grammatiliste kategooriate kohta)

insist [_____], insists, insisting, insisted. 1 If you insist that something must be done or that something is the case, you say [...]

**V + REPORT
CL / QUOTE,
OR V+A (*on*)**

COLLINS-COBUILD

Lausemalli kirjeldus

- **Elementaarlause (minimaalne kontekst)**
- **võimalike / vajalike laiendite vorm**
- **laiendite süntaktilised funktsioonid**
- **laiendite semantilised rollid**
- **laiendite semantilised tunnused**
- **laiendite järjekord**

Konstruktioonisõnaraamatud

Saksa keel

Helbig / Schenkel: **Wörterbuch zur Valenz und Distribution deutscher Verben**
(1969, 2. Aufl. 1973, 8. Aufl. 1991)

Schumacher, Helmut (1986) : **Verben in Feldern. Valenzwörterbuch zur Syntax und Semantik deutscher Verben.** Berlin/New York: de Gruyter.

Schumacher, H./Kubczak, J./ Schmidt, R./ de Ruiter, V. (2004) : **VALBU – Valenzwörterbuch deutscher Verben.** Tübingen: Gunter Narr Verlag

Kakskeelsed valentsisõnaraamatud (lähetekeel: saksa)

- Engel/Savin 1983: **Deutsch-rumänisches Valenzlexikon**
- Bianco, M. T. 1996: **Valenzlexikon deutsch-italienisch** (=Deutsch im Kontrast 17)
- Morciniec/Cirko/Ziobro 1995: **Kontrastives Lexikon zur Valenz deutscher und polnischer Verben**
- Ozil 1990: **Deutsch-türkisches kontrastives Valenzlexikon**

The Contragram

Dutch - French - English Contrastive Verb Valency Dictionary

designed and compiled by

Timothy Colleman - Bart Defrancq - Filip Devos - Dirk Noël

under the supervision of

Anne-Marie Simon-Vandenberghe - Johan Taeldeman
Dominique Willems - Magda Devos

© Contragram

<http://www.contragram.ugent.be/cvvd/cvvd.htm>

Eesti keele verbirektsioon võrdluses teiste keeltega

Raili Pool. **Eesti keele verbirektsioone**. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2001

peitma/peita O + kuhu?
peidab

Peitsin kirja **sahtlisse/riiulile**.
I hid the letter in the drawer/ on the shelf.
Piilotin kirjeen laatikkoon/ hyllylle.
Я спрятал письмо в ящике / на полке.

BIBLIOTHECA STUDIORUM HUNGARICORUM IN ESTONIA

Anu Kippasto - Anu Nurk - Tõnu Seilenthal
Magyar-Észt vonzatszótár
Ungari-eesti rektsioonisõnastik

Tartu 1997

Online © [Sven-Erik Soosaar](#)

<http://www.ut.ee/Ural/UERS/>

<http://www.ut.ee/Ural/UERS/k.html>

ad

vmit vkinek

Adok neked száz forintot.

vmit vkire

Pista kabátot adott Marira.

vmit vmiről

*A tanár bizonyítványt adott
a nyelvtudásomról.*

vmit vkinek vmire

*A dékán nem adott alkalmat
a diáknak a pótvizsgára.*

vmire

A férjem ad a jó konyhára.

andma O, All

Annan sulle sada forintit.

aitama selga O, All

Pista aitas Marile mantli selga.

andma O, G + kohta

*Õpetaja andis mulle tõendi
keeleoskuse kohta.*

pakkuma All, O, Trans/G + jaoks

*Dekaan ei andnud üliõpilasele
võimalust korduseksamiks.*

hindama Op

Mu mees hindab head kööki.

Inglise keele lausemallid

Morton Benson, Evelyn Benson, Robert Ilson: **The BBI Dictionary of English Word Combinations**. Amsterdam/Philadelphia 1986

Verbifraasid

Courtney, R.: **Longman Dictionary of Phrasal Verbs**

Cowie, A. P.; Mackin, R.: **Oxford dictionary of phrasal verbs**. Oxford: Oxford University Press

Eesti keele lausemallid

Huno Rätsep. **Eesti keele lihtlausete tüübid**. 1978.

- **380 lausemalli**
- arvukalt alammalle
- iga malli juures verbide loend
- lausenäited (konstrueeritud lihtlaused)

minema-mallid (Rätsep)

	ühekohalised	kahekohalised	kolmekohalised
lihtlaused (LL)	10., 10.1., 12.1., 12.2., 13., 13.1.	33.4, 33.5., 33.6., 33.9., 45.3., 47.0., 47.4., 47.5., 48., 56., 65., 67.3., 69., 76.1., 76.2., 76.3., 76.4., 112.5., 112.6., 115., 118., 122., 130.1., 135.1., 136., 138.1., 141.1.	234., 240., 246., 253.
LL sekundaarse verbitarindiga		286.5., 286.6., 286.8.	313., 316.
LL valentsist tingitud kõrvallausega		368.	
	6	31	6

Lausemallide kirjeldus (Rätsep 1978):

Ühekohalised lihtlaused

10. V N+all. *Läheb sulale*

10.1. (N¹+nom.) V N²+all.

V = kiskuma (*Kisub tuisule, Ilm kisub vihmale*),

minema (Läheb külmale, Ilm läheb soojale) = 12.1 *minema* puhul.

12.1 (N¹+nom.) V N²+tr.

V = *minema (Läheb tormiks, Ilm läheb sulaks)*

12.2 (N¹+ad.) V N²+all.

V = *minema (Taavil läks kõvaks tööks, Läks kakluseks)*

13. V N+tr. *Läheb pimedaks*

13.1. (N¹+nom.) V A+tr.

V = *minema (Läheb valgeks, Ilm läheb külmaks),*

muutuma (Muutub jahedamaks, Ilm muutub jahedamaks.)

Kahekohalised lihtlaused

33.4. N¹+nom. V (N²+abl.) N³+all.

V = kanduma (*Jutt kandus poliitikalt pesapallile*), [...] **minema** (*Varandus läks hooldajalt lapsele*), [...]

67.3. N¹+nom. V {Loc v Dt v (De) Di v N²+gen. järele}

V = hiilima (*Peeter hiilis linnaääri mööda koosolekult koju püssi järele*), [...] **minema** (*Peeter läks läbi metsa koju hobuse järele*), [...].

Kolmekohalised lihtlaused

240. N¹+all. V N²+nom. A+tr.

V = **minema** (*Jürile läheb valvamine raskeks*) = 246, 313, 316

246. N¹+ad. V N²+nom. A+tr.

V = **minema** (*Jüril läheb valvamine raskeks*) = 240, 313, 316

Kahekohalised lihtlaused verbitarindiga

286.6. N¹+nom. V¹ {Loc v Dt v (De) (V²+mast) Di v V³+ma}

V = hiilima (*Peeter hiilis linnaääri mööda koosolekult koju magama*), kahlama (*Lapsed kahlasid rada mööda kivist saareni*), komberdama (*Vanamees komberdas aeda puhkama*) **minema** (*Peeter läks mööda metsateed laulmast koju puhkama*), [...] Vrd.67.3.

Saksa-eesti verbisõnaraamat

- suund: SAKSA >> EESTI
- andmebaasi struktuur:

Tab.1: **lemma**

Tab.2: **tähendusvariandid / lausemallid**
saksa LM || eesti tõlkevaste(d) || eesti LM

Tab.3: **lausenäited**
saksa lause || eesti lause

- eesti-saksa register

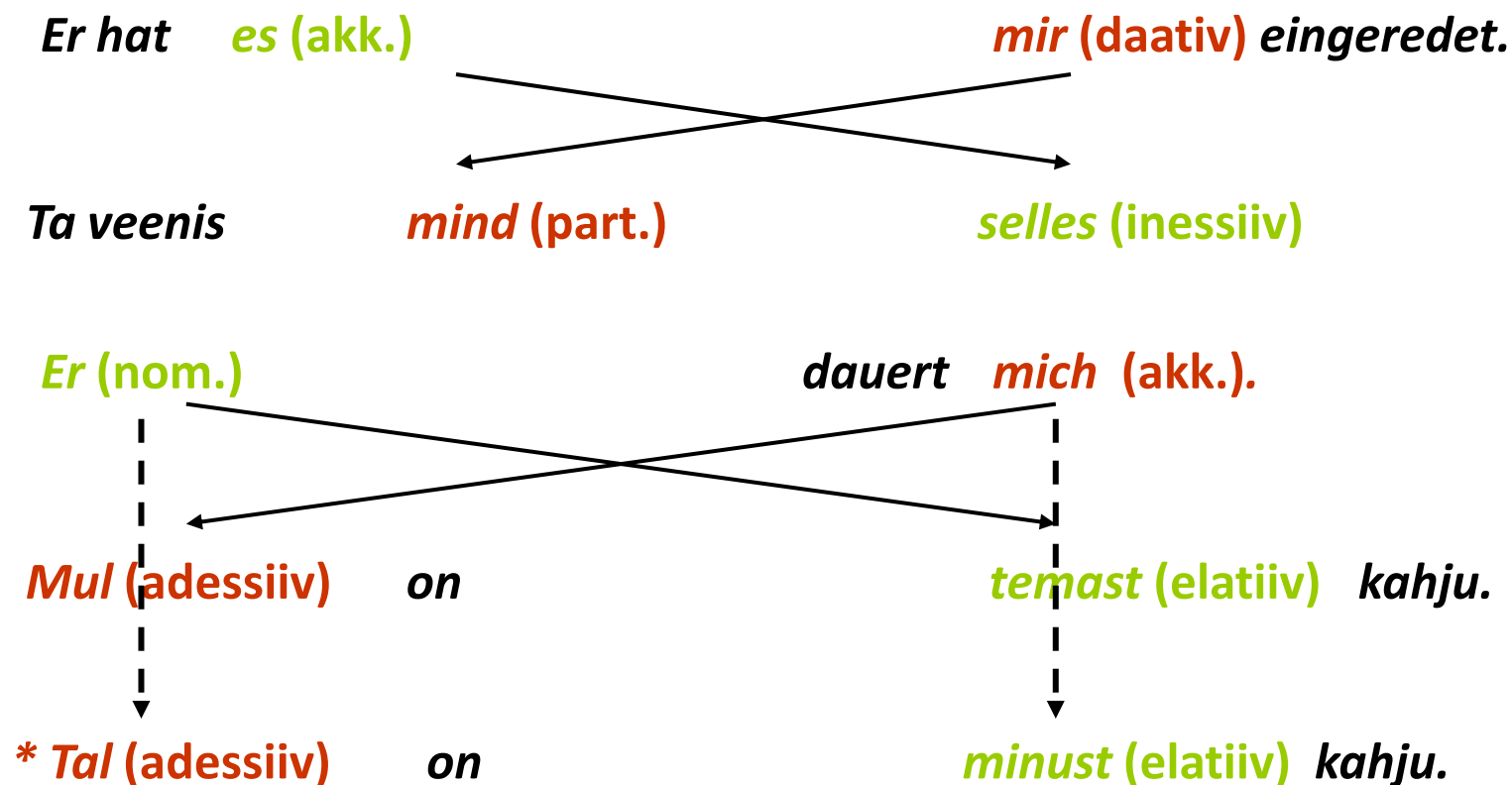

Lausemalli kirjeldus saksa-eesti verbisõnaraamatus

- võimalike / vajalike laiendite vorm
- laiendite süntaktilised funktsioonid
- näitelaused
- (laiendite semantilised funktsioonid)
- (laiendite semantika)
- (laiendite järjekord)

Semantiliste rollide nihkumine

anfangen

N, A / (mit+D)

Ab morgen will ich ein neues Leben anfangen.

Wir fangen (mit der Arbeit) morgen früh an.

N, (lok / temp / mit+D)

Der Stadtrundgang fängt (am Rathausplatz) an.

Das Länderspiel fing (mit den Nationalhymnen) an.

Die Vorstellung fängt (um 20 Uhr) an.

alustama # pihta hakkama

N, P # N, (kom)

Homsest tahan ma uut elu alustada.

Me hakkame (tööga) homme hommikul pihta.

algama

N, (lok / dir:e / temp / kom)

Linnaekskursioon algab (Raekoja platsil / platsilt).

Maavõistlus algas (rahvushümnidega).

Etendus algab (kell 20).

KO[GLOSS]

- ***õppimine (osaliselt juhendatud) õpetamise kaudu***
 - (edasijõudnute) võõrkeeleeõppes
 - tõlkimise õpetamisel
 - emakeeleõpetuses (läti, leedu, eesti, saksa keel)

- Konstruktsioonide leidmine korpusest
- Konstruktsioonide reflekteerimine / kommenteerimine
- Kohandav vastavalt
 - valdkonnale / varieteedile / tekstiliigile
- Konstruktsioonisõnastik
 - koostamine
 - kasutamine

Märksõna: *küsimus*

Sõnaliik ja muutevormid:

nimisõna, küsimus, küsimuse, küsimust, küsimusse / küsimusesse, küsimuste, küsimusi, küsimustesse / küsimusisse

Tähendus:

1. lausung, millele oodatakse vastust.
2. probleem; lahendust, selgitust vajav asi v. asjaolu.
3. (seoses aega väljendavate sõnadega millegi lähemas tulevikus toimuva kohta)

<http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=k%C3%BCsimus&F=M>

Konstruksioonid:

küsimust esitama, küsimusele vastama, küsimust arutama, keeruline küsimus jne.

Lisainfo:

Koostaja + kuupäev

Konstruksioon: *küsimust esitama*

Konstruksiooni süntaktiline struktuur:

Tähendus:

Laiendatud konstruksioon (fakultatiivne):

kellelegi küsimust esitama

küsimust esitama millegi kohta

Kasutusnäited:

Huvilised esitasid esitasid eksperdile küsimusi. <...>. (allikas)

Projekti kohta esitati palju küsimusi. <...>. (allikas)

Õpetagem lapsed kahtlema ja küsimusi esitama. <...>. (allikas)

Pragmaatika (fakultatiivne):

Lisainfo:

Koostaja + kuupäev:

bedanken, sich

tänama

N, (bei+D), (für+A)

N, (P), (G+eest)

***Die Referentin bedankt sich
(beim Publikum) (für die
Aufmerksamkeit).***

***Ettekandja tänab
(publikut) (tähelepanu
eest).***